

Prokofiew Sergiusz (1891-1953)

Kompozytor, dyrygent i pianista rosyjski, mistrz lekkich konstrukcji neoklasycznych, jeden z najważniejszych twórców XX wieku

Prokofiew urodził się 23 kwietnia 1891 w niewielkiej posiadłości rodzinnej Soncowka (obecnie Krasne na Ukrainie). Swój pierwszy utwór na [fortepian](#), *Galop indyjski* skomponował w wieku pięciu lat, nim jeszcze poznał nuty. Zapisany został przez jego matkę, Marię, która uczyła go gry na fortepianie. Gdy rok później nauczył się nut, jego dziecięce notatniki wypełniły się utworami fortepianowymi (m.in. [walc](#), [rondo](#) i [marsz](#)) i szkicami [oper](#) *Olbrzym* i *Na bezludnych wyspach*.

Lekcje kompozycji i harmonii, jakie w wieku dziesięciu lat zaczął pobierać u Jurija Pomerancewa, początkowo go zniechęcały, gdyż była to sucha teoria w oderwaniu od praktyki. Dopiero nauka w lecie 1902 i 1903 roku, u wybitnego kompozytora Reinholda Gliera, który wykładał mu zasady harmonii, form muzycznych i instrumentacji na konkretnych przykładach zaczerpniętych z różnych utworów, a także uczył improwizacji fortepianowej, przyczyniła się do znacznego rozwoju jego umiejętności kompozytorskich.

Od 1904 roku Prokofiew studiował w Konserwatorium Petersburskim: harmonię i [kontrapunkt](#) u Anatola Liadowa, instrumentację u [Nikołaja Rimskiego-Korsakowa](#), fortepian u Aleksandra Winklera, a także (od 1908 r.) dyrygenturę u Nikołaja Czeriepnina. Dodatkowo (od 1909 r.) doskonalił swe umiejętności wirtuozowskie pod okiem świetnej pianistki Anny Jesipowej. Debiut kompozytorski Prokofiewa odbył się (nie licząc wykonań jego utworów w konserwatorium) w roku 1908, podczas jednego z koncertów cyklu Wieczorów Muzyki Współczesnej. Wykonał wtedy swój utwór na fortepian *Podszepty diabelskie* (*Suggéston diabolique*) z opusu 4.

W roku 1914 zakończył swój pobyt w Konserwatorium, biorąc udział w „bitwie fortepianów”, obok czterech innych najlepszych studentów fortepianu. Nagrodę, którą był fortepian Schredera, Prokofiew wygrał wykonując swój efektowny, jednoczęściowy *I Koncert fortepianowy* z 1912 roku.

Początkowo Prokofiew był postrzegany jako obrazoburca i jeden z głównych przedstawicieli rosyjskiej awangardy muzycznej. Inspirowały go podróże do Francji i Anglii oraz nowe utwory [Igora Strawińskiego](#) i [Maurice'a Ravela](#), które tam usłyszał. Gdy po powrocie z Paryża do Rosji wykonany został jego *II Koncert fortepianowy* (1913 r.), okrzyknięto go *muzycznym futurystą*. Z kolei w roku 1914 widział w Londynie [balety](#) *Ognisty ptak* Strawińskiego oraz *Dafnis i Chloe* Ravela. Wkrótce były gotowe kolejne utwory Prokofiewa, należące do jego największych osiągnięć kompozytorskich: orkiestrowa [Suita](#) *scytyjska*, miniatury fortepianowe o charakterystycznych tytułach: *Sarkazmy* op. 17 (1912-14 r.), *Wizje ulotne* (*Visions fugitives*) op. 22 (1915-17 r.), latem 1917 roku — najśłynniejsze jego dzieło — [Symfonia](#) *klasyczna*, a także *III* i *IV* [Sonata](#) fortepianowa oraz *Koncert skrzypcowy*.

Prokofiew opuścił Rosję w roku 1918. Zamieszkał w Stanach Zjednoczonych, ponieważ jednak jego nowa [opera](#) *Miłość do trzech pomarańczy* nie została wykonana w planowanym terminie (premiera miała miejsce dopiero we wrześniu 1921 roku w Chicago pod dyrekcją kompozytora), wiążące się z tym trudności finansowe spowodowały, że w kwietniu 1920 roku kompozytor wrócił do Europy. W roku 1923 poślubił hiszpańską śpiewaczkę Carolinę (Linę) Codinę, którą poznał w 1918 r. na Manhattanie. Miał z nią dwóch synów. Lina urodziła się w Madrycie, jej ojcem był Hiszpan, matka zaś miała korzenie polsko-francuskie, oboje byli śpiewakami. Wychowała się na Kubie i w Nowym Jorku. Jako śpiewaczka występowała pod nazwiskiem Lina Llubera, odnosząc znaczne sukcesy artystyczne — była też pierwszą wykonawczynią szeregu [pieśni](#) Prokofiewa.

W 1936 roku kompozytor podjął decyzję o przeniesieniu się na stałe do Związku Radzieckiego. Był to prawdopodobnie najgorszy moment na takie przenosiny — zbiegał się bowiem z gwałtownym zaostrzeniem się terroru stalinowskiego. Kompozytor był zmuszony do napisania serii pieśni masowych do tekstów oficjalnie zatwierdzonych radzieckich poetów, a także gigantycznej [kantaty](#) na dwudziestą rocznicę rewolucji październikowej. Jednocześnie pisał muzykę dla dzieci, m.in. do tej pory cieszącą się ogromną popularnością bajkę *Piotruś i wilk*.

Sergiusz Prokofiew, *Piotruś i wilk* op. 67

Podczas wojny, po niemieckiej inwazji na Związek Radziecki, przez dwa lata (1941-1942 r.) komponował *Wojnę i pokój*,

dział sceniczne według powieści Lwa Tołstoja. Ewakuowany wraz z innymi artystami na Kaukaz, skomponował tam // [Kwartet smyczkowy](#). W tym okresie jego związek z młodą pisarką Mirą Mendelson doprowadził do separacji z żoną Liną.

W roku 1948 został zaatakowany za „antydemokratyczny formalizm” muzyki i zmuszony do komponowania utworów w oficjalnie aprobowanym stylu socrealizmu. W tym samym roku 20 lutego jego żona Lina została zaarrestowana za „szpiegostwo”, gdy próbowała wystać pieniądze do matki w Hiszpanii i została skazana na 20 lat obozu. Ostatecznie w gułagu spędziła osiem lat, została zwolniona w roku 1956, wraz z milionami innych ofiar Stalina, podczas amnestii, wprowadzonej po śmierci zbrodniczego dyktatora. Prokofiew już wtedy nie żył. Dwadzieścia lat później, w roku 1974, wyjechała ze Związku Radzieckiego.

Prokofiew napisał w sumie pięć koncertów fortepianowych, dwa skrzypcowe i jeden [wiolonczelowy](#), dziewięć sonat fortepianowych i siedem symfonii, dwie sonaty na [skrzypce](#) i [fortepian](#), sonatę na dwoje skrzypiec (1932 r.), sonatę na [flet](#) i fortepian (1943 r.). Jest także autorem muzyki do filmów, m.in. w reżyserii wielkiego Sergiusza Eisensteina (*Aleksander Newski*, *Iwan Groźny* i inne).

Sergiusz Prokofiew, II suita z baletu Romeo i Julia

Muzykę Prokofiewa określa się jako neoklasyczną, ponieważ nawiązuje do klasycznych form i sposobu ekspresji (więcej o neoklasycyzmie w muzyce w opisie [historii muzyki XX wieku](#)).

Paradoks historii sprawił, że Sergiusz Prokofiew zmarł tego samego dnia, co Józef Stalin — 5 marca 1953 roku.

dr Katarzyna Naliwajek-Mazurek

Ciekawostki

Grzegorz Fitelberg, który przyjaźnił się z Prokofiewem jeszcze przed wojną, i dyrygował jego licznymi utworami, w pierwszych dniach marca 1953 roku miał próbę z prowadzoną przez siebie Orkiestrą Radiową w Katowicach. Wiadomość o śmierci Stalina była już wtedy podana, na 9 marca ustanowiono żałobę narodową, o śmierci Prokofiewa natomiast nie było szerzej wiadomo. Fitelberg rozpoczął próbę słowami — Uczcijmy pamięć wielkiego człowieka... — muzycy oczekiwali, że zaraz padnie nazwisko Stalina — ...mego przyjaciela Sergiusza Prokofiewa — dokończył. Po chwili dorzucił — Podobno umarł też Stalin.

Muzyka Prokofiewa jest często ilustracyjna. Na przykład w bajce *Piotruś i wilk*, którą napisał, aby zapoznawać dzieci z brzmieniem instrumentów i muzyką symfoniczną, motywy muzyczne odmalowują charakter występujących w niej postaci. Bohaterem opowieści jest nieśmiały chłopiec Piotruś, który z pomocą przyjaciół potrafi stawić czoła nawet Wilkowi. Historię przedstawia narrator, a orkiestra ilustruje ją muzyką: postać Piotrusia za pomocą wesołej melodii smyczków, Kota — przez giętką i skoczną melodię [klarnetu](#), groźnego Wilka — przez niepokojące brzmienia [waltorni](#).

Film *Piotruś i wilk*, animowana wersja utworu Sergiusza Prokofiewa, w reżyserii Suzy Templeton, współprodukowany przez łódzkie studio Se-ma-for, był jedynym polskim filmem, który otrzymał Oscara w roku 2008. Lalkowa animacja pokłatkowa, bo taką techniką jest zrealizowany film, to największa do tej pory koprodukcja polsko-angielska. Większość ekipy stanowili polscy twórcy. Autorem scenografii był Marek Skrobecki, zdjęcia wykonali Mikołaj Jaroszewicz i Hugh Gordon, a animacją lalek zajmowali się Adam Wyrwas i Krzysztof Brzozowski.

Do posłuchania w Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [I Symfonia D-dur op 25 „Klasyczna”](#)

- [II Suita z baletu Romeo i Julia op. 64](#)

- [Piotruś i wilk op. 67](#)